

HERFSTWANDELING OP DE BLIKKENBURGERLAAN TE ZEIST

Bert Tolsma

Couwenhoven 43-16, 3703 EH Zeist

Tolsma, B. 2014. An autumn walk on the 'Blikkenburgerlaan' in Zeist. *Coolia* 57(3): 125–128.

During an autumn walk along an avenue in Zeist (province of Utrecht) there can often be found more than a hundred species of fungi. Some highlights are described and illustrated.

De Blikkenburgerlaan is een laan achter Slot Zeist, die de Driebergseweg verbindt met de Koelaan richting Bunnik. De laan is sinds een aantal jaren gesloten voor sluipverkeer en dat is een verademing vergeleken bij de drukte die er indertijd heerste. De weg diende in vroeger tijden als ontsluitingsweg voor het landgoed Blikkenburg, dat in een bocht van deze weg ligt. Het landhuis is in particulier bezit en daardoor niet toegankelijk. Gelukkig is de laan zelf vrij toegankelijk en dat maakt het tot een geliefd ommetje voor wandelaars vanuit de dichtbevolkte wijk Zeist-West richting o.a. het Slot Zeist. Dat levert uiteraard druk op van wandelaars, vaak met honden. De bomen aan weerskanten van de weg zijn bijna uitsluitend beuken en eiken en omdat de laan op de overgang ligt van de Utrechtse Heuvelrug naar het Kromme Rijngebied is het in potentie een interessant object voor onderzoek naar paddenstoelen en die laten zich onder gunstige omstandigheden dan ook volop zien. En hoewel de Notenlaan, maar honderd meter verderop, het eerste paddenstoelenreservaat van Nederland werd en nog steeds bijzondere zeldzaamheden als *Ramaria botrytis*, *Ramaria fennica* en *Lycoperdon mammaeforme* laat zien, is de Blikkenburgerlaan rijker aan soorten. Van belang is daarbij vooral dat de sloten naast de weg nog voldoende water hebben, dit in tegenstelling tot de Notenlaan. Over de rijkdom aan soorten gaat dit artikel.

Hoogtepunten

In 2012 en 2013 kwam het schimmelrijk laat op gang, met een hoogtepunt midden oktober. In die maand schoten de soorten als paddenstoelen uit de grond. De Blikkenburgerlaan – altijd een goede referentie voor de paddenstoelenrijkdom – vertoonde zich toen in al zijn schoonheid met tientallen soorten, waaronder weer heel bijzondere. Op 16 en 17 oktober 2013 telde ik in een paar uur tijd op het eerste stuk vanaf de Koelaan tot de ingang van het landhuis Blikkenburg aan beide zijden meer dan 50 soorten en dat kun je dan voor de hele laan met alles wat je niet gezien, genoteerd of gedetermineerd hebt, rustig met 2 vermenigvuldigen. In Figuur 1 is zo'n zeldzaamheid afgebeeld, de Kersrode boleet (*Aureoboletus gentilis*), waarbij 'aureo' duidt op de goudgele kleur (van de poriën). Verder o.a. ook de Stinkvezelkop (*Inocybe grammata*), een soort zonder cortina en met knobbelige spo-

Figuur 1. Kersrode boleet (*Aureoboletus gentilis*).

Figuur 2. Bitterscherpe ridderzwam (*Tricholoma sciodes*).

ren. Regelmatig kom ik hem tegen in de bermen van het park rondom Slot Zeist. En bijna nooit mis ik ergens in de bermen de Gevlekte vezelkop (*Inocybe maculata*) in al zijn vormen-rijkdom. Bijzonder zijn ook twee soorten ridderzwammen die hier groeien, Streephoedridderzwam (*Tricholoma sejunctum*) en Bitterscherpe ridderzwam (*Tricholoma sciodes*). De laatste

ken ik van de Notenlaan in Zeist, waar hij elk jaar talrijk is, maar nu ontdekte ik hem dus ook op de Blikkenburgerlaan.

Melkzwammen en boleten

Ik vond die middagen 5 soorten melkzwammen, waarbij o.a. de verkleuring van het melkvocht aan de buitenlucht een uitstekend determinatiekenmerk is. Zo verkleurt de melk van de Zwavelmelkzwam (*Lactarius chrysorrheus*) inderdaad zwavelgeel, terwijl de melk van de Bitterzoete melkzwam (*Lactarius subdulcis*) niet verkleurt. Maar bij deze soort is de smaak dan weer een kenmerk (van zoet naar bitter!) én hij groeit onder beuk. De Zwavelmelkzwam groeit voornamelijk onder eik. Ook de Rode kleibosmelkzwam (*Lactarius ichoratus*) groeide er en is altijd weer een lust voor het oog. Dit jaar geen Bleke melkzwam (*Lactarius pallidus*), een zeldzame soort, die hier, evenals op de Notenlaan, voorkomt. Wel 3 soorten boleten en dan zeer zeldzame: de bleke Satansboleet (*Boletus satanas*), echt met een vies luchtje, de rozerode Fraaie Roodnetboleet (*Boletus legaliae*), o.a. goed herkenbaar aan de geur van maggi, en de Roodpurperen boleet (*Boletus rhodopurpureus*) met de opvallend purperrode vlek aan de steelbasis. De laatste is pas in het jaar van het 100-jarig bestaan van de NMV (2008) door Chiel Noordeloos als zodanig gedetermineerd. Het heeft lang geduurd voordat er wat duidelijkheid kwam rondom de naamgeving van de twee laatste soorten. Ten slotte zijn voor deze laan soorten als de Gladstelige boleet (*Boletus queletii*) en de Netstelige heksenboleet (*Boletus luridus*) eveneens bijzondere vondsten.

Naamgeving en geuren

Prachtig zijn ook de 'oren' die je in de bermen van de laan kunt vinden; vorig jaar het Gewoon varkensoor (*Otidea onotica*) en het Zeemkleurig hazoor (*Otidea alutacea*); soms vind je er het Gedrongen hazoor (*Otidea cochleata*) en dat ziet er inderdaad zeer gedrongen uit, al die dicht opeengepakte oren op een kluitje.

Het artikel van Atte van den Berg in Coolia (Somhorst et al., 2013) over Ascomyceten tijdens de Binnenlandse werkweek in Noordlaren heeft mij bovendien geattendeerd op het voorkomen van het Warrig

Figuur 3. Satansboleet (*Boletus satanas*).

Figuur 4. Fraaie roodnetboleet (*Boletus legaliae*).

hazeoor (*Otidea platyspora*), dat grote overeenkomst heeft met het Gedrongen hazeoor en er waarschijnlijk vaak mee wordt verward! Zo'n *Otidea* is aan een kant ingesneden en lijkt daarmee inderdaad op het oor van bepaalde diersoorten (zie ook kader hieronder).

Toplocaties van paddenstoelen

Op 15-10-2008 is bij een aantal beheerexcursies naar toplocaties van kleibospaddenstoelen in de provincie Utrecht, op initiatief van Emma van den Dool, ook de Blikkenburgerlaan bezocht. Het verslag daarvan geeft het volgende citaat:

“In de bermen van de Blikkenburgerlaan staan oude eiken (naar schatting ca. 120 jaar oud), beuken van verschillende leeftijden en enige andere boomsoorten. Het is een lange laan met deels brede, maar vooral zeer smalle bermen. Een deel van de laan ligt in open gebied (bij sportvelden en landbouwgebied) en een deel ligt meer besloten (bij landgoed Blikkenburg).

Ook hier hebben we in de bermen naar paddenstoelen gezocht die in ruime mate aanwezig waren: Valse beukenridderzwam, Fijngegordelde melkzwam, Vergelende russula, Kruipwilgrussula, Bleekgele russula, Eekhoortjesbrood en Kleine trompetzwam. De ectomycorrhizapaddenstoelen die kenmerkend zijn voor met bomen beplante bermen vormden de overgrote meerderheid. Langs de Blikkenburgerlaan zijn al meer dan 200 soorten paddenstoelen aangetroffen, waaronder vele bijzonderheden.” (Einde citaat)

Voor wat betreft de toekomst van de laan wordt in het rapport aandacht gevraagd voor de volgende problemen: Ongewenst parkeren in de bermen (nog steeds niet voldoende opgelost); het is een hondenuitlaatplaats met daardoor bemestend effect en schade aan sommige bomen door (berm)werkzaamheden.

Figuur 5. Roodpurperen boleet (*Boletus rhodopurpureus*).

Met de (Nederlandse) naamgeving van veel soorten is het zo dat de namen doorgaans maar met één kenmerk van die soort overeenkomen. En daarbij is dan veel afhankelijk van het moment waarop je iets vindt, de omstandigheden waaronder de soort groeit. Heel vaak zijn andere dan de macroscopische kenmerken bepalend voor de naam. De Sterspoorsatijnzwam zul je echt onder de microscoop moeten bekijken om de naam vast te stellen, terwijl bij de Amandelrussula je neus (en je 'onderscheidend' reukvermogen) in orde moet zijn. En tja: vaak lopen de discussies binnen een groep mycologen stevig op wanneer de geur benoemd moet worden. Amandel- en anijsgeur lukken meestal nog wel, maar wanneer ruikt iets naar (rode) bieten, appel, honing, kokos, enz.? Het bewijst hoe sterk het reukvermogen afhankelijk is van het gezichtsvermogen; een banaan ruikt naar een banaan, maar zonder dat beeld? Het is altijd weer interessant en soms vermakelijk mee te maken hoe er gediscussieerd kan worden over de geur van een gevonden paddenstoel. Ervaring met het benoemen van geuren kan echt helpen, maar dat wordt toch nog vaak 'gelinkt' aan (het vermoeden van) de naam. Uiteindelijk wordt een geur wel of niet geaccepteerd en doorgaans gaat zo'n vondst dan mee naar huis om de naam met andere kenmerken definitief te maken. In zulke gevallen heeft de microscoop het laatste woord. En dat is terecht want de verscheidenheid in vorm, kleur en geur(!), zelfs binnen een soort, kan erg groot zijn.

Figuur 6. Zeemkleurig hazeoor (*Otidea alutacea*).

Beheer en handhaving

Ik heb de gemeente (ook via de natuurorganisatie ‘Natuurlijk Zeist West’) vaak gewezen op de nadelen voor de bodemflora van bovenstaande activiteiten en sinds kort is een oplossing (?) gevonden in de vorm van boomstammen die geplaatst

zijn in de berm langs een deel van de weg, zodat auto's er niet meer kunnen parkeren. Maar ... die staan nu verderop! Helaas liggen de stammen in het gras en niet – zoals gehoopt – op paaltjes langs de weg. Langs die stammen wordt de berm wel gemaaid en gelukkig wordt het maaisel na ongeveer 2 weken afgevoerd, maar bij het uiteenvallen van die stammen is verrijking van de bodem te verwachten. In de herfst hoopt het blad zich tegen de stammen op; eveneens een ongewenste situatie. Al met al niet echt een goede actie van de gemeente. Je zou mogen verwachten dat een eenvoudige en goedkope oplossing - een bord met daarop een parkeerverbod voor de bermen - voldoende zou moeten zijn. Handhaving is dan echter weer het probleem. Dé oplossing lijkt mij de volgende: Om de paar meter tussen de bomen plaatsing van rechtopstaande paaltjes. Dat is al eerder gesuggereerd, maar werd om cultuur-historische redenen verworpen, terwijl nu met die boomstammen...?! Het gesprek met de gemeente moet dus doorgaan en de (protest)brief is al weer onderweg.

Nieuw onderzoek

In de herfst van 2013 is in opdracht van Bureau Waardenburg, Culemborg / Gemeente Zeist een onderzoek uitgevoerd met als onderwerp: “Inventarisatie van beschermde en bedreigde soorten in door gemeente Zeist beheerde groenelementen” Het mycologische deel daarvan is gedaan door Peter Jan Keizer. Ook in dit rapport wordt gewezen op het belang van goed beheer van de mycoflora op de Blikkenburgerlaan. De laan krijgt steeds meer status als mycologisch kroonjuweel en de gemeente is zich daarvan gelukkig bewust.

Met dank aan Emma van den Dool voor een aantal kritische opmerkingen en aan Mirjam Veerkamp die met mij de laan bezocht.

Foto's door de auteur.

Literatuur

- Inventarisatie van beschermde en bedreigde soorten in door gemeente Zeist beheerde groenelementen. Bureau Waardenburg, 2013.
- Keizer, P.-J., van den Dool, E. & Veerkamp, M.T. 1995. Kleibospaddestoelen II. Utrechtse kleiboslanen, Verspreiding, oecologie en waardering. *Coolia* 38(2): 54–67.
- Somhorst, I, Enzlin, R. & Raangs, K. 2013. Paddenstoelennieuws uit Groningen III. *Coolia* 56(2): 59
- Van den Dool, E., Veerkamp, M.T. & Keizer, P.-J. 1997. Kleibospaddestoelen III. Utrechtse kleiboslanen - ‘Bijzondere’ soorten, vroeger en nu. *Coolia* 40(2): 73–133.
- Veerkamp, M.T., Keizer, P.-J. & Van den Dool, E. 1994. Kleibospaddestoelen 1. Geografische verspreiding. *Coolia* 37(4): 136–145.
- Verslag Paddenstoelen Beheerexcursies naar Toplocaties Kleibospaddenstoelen in de Provincie Utrecht (terrein: 15-10-2008 Blikkenburgerlaan). 2008.

